СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLIX. Ч. 45. Джерзі Сіти, Н. Дж., четвер, 27-го лютого 1941. No. 45. Jersey City, N. J., Thursday, February 27, 1941. VOL. XLIX.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

РІШЕНО СТРАЙКУВАТИ В КОМПАНІЇ „БЕТЛЕГЕМ"

БОФАЛО. — Робітники в одній з фабрик сталевої компанії „Бетлегем", в Лакавана, рішили вийти на страйк. Провідники страйку водночас заявили, що вони є на стільки сильні, щоб замкнути кожну фабрику згаданої компанії. Та компанія має від держави замовлення на ріжного роду воєнних продуктів на півтора біліона долярів. Робітники домагаються, щоб фабрика приняла назад деяких осіб, яких відложила; щоб згодилась на поновні вибори в ціли устаління уряду, з яким фабрика заключилаб колективну умову праці і щоб для всіх робітників згаданої фабрики, яких є 14,000, дано 25% підвишку. Провідники страйку звернулись до федерального уряду, щоб той натиснув на фабрику й змусив її піти на уступки, та щоб у той спосіб уникнено страйку.

ПРЕЗИДЕНТ ЗА ЧАСТИННИМ „ПІДСЛУХУВАННЯМ".

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт у листі до одного конґресмена заявив, що признає частинну потребу підслухувати ріжних осіб шляхом відставлювання скритих телефонів, але не годиться з новим законопроектом, на основі якого дозволеноб таке підслухування на широку скалю. Головна засада демократичного життя, говорив президент, полягає на тім, щоб не шпигунувати за приватним життям громадян.

ПРОТИ ПОСИЛКИ ХАРЧІВ ДО ЕВРОПИ.

НЮ ЙОРК. — 35 чільних американських лікарів підписало прохання до президента, щоб не дозволив посилки харчів до підбитих німцями демократій, як цього добивається Герберт Гувер, бо посилка тих харчів поможе німцям і лише продовжить терпіння тих демократій.

ДОМАГАЄТЬСЯ ВІДКЛИКАННЯ ЕРЛЬОГО.

ВАШИНГТОН. — Конґресмен з Пенсилвенії, Роберт Рич, заявив у конґресі, що американський уряд повинен відразу відкликати свого посла з Болгарії, Ерлього, який недавно в реставрації в Софії мав „фляшкову боротьбу" з одним німцем. Цього роду виступи можуть спровокувати війну між Америкою і іншими державами. А Ерлі, говорив Рич, звісний з того, що любить робити цього роду галабурди. Рич його добре знає з тих часів, коли Ерлі був ґубернатором у Пенсилвенії.

ВИЛКІ ПРОТИ ІЗОЛЯЦІЇ.

НЮ ЙОРК. — На банкеті в честь бувшого голови „комітету помочи Америці, шляхом помочи аліянтам", Вилієма Аллена Ґвайта, виголосив промову і Вендел Вилкі та сказав, що помиляються всі ті американці, які хочуть цілком ізолюватись від решти світу. Америка мусить брати участь у світових подіях і вплививати на лад і порядок, та поборювати деспотизм. Інакше вона своїх свобід не вдержить.

МОРЕЙ ЗА ПІДВИШКУ РОБІТНИЧИХ ПЛАТ.

АТЛАНТИК СИТІ. — На конвенції завідателів шкіл виголосив промову і Филип Морей, голова К.П.О. Він сказав, що американському робітництву належиться також збільшена заплата за їх роботу, у звязку з тими видатками, які видає тепер уряд на зброєння. Морей говорив, що інші компанії заробляють на урядових замовленнях сотки міліони долярів. А не хочуть ділитись з робітниками. Він далі критикував уряд за те, що замовлення дає лиш великим компаніям, а забуває про менші. Лиш 30% американських фабрик дістало державні замовлення, решта не дістала нічого, хоч вона також моглаб виконувати дуже добрі воєнні продукти.

ДЖОРДЖІЯ ЗАБОРОНЯЄ ЮНІЙНІ ВКЛАДКИ.

АТЛЯНТА. — Стейтова леґіслятура стейту Джорджія законом заборонила юніям стягати від робітників, затрутнених при державних роботах та в воєннім промислі, вступне. Бо на тім вступнім ріжні юнійні провідники робили великі зиски, змушуючи неюнійних робітників платити високі оплати.

ЮНІЙНИЙ ПРОВІДНИК ЗАСУДЖЕНИЙ.

НЮ ЙОРК. — Лава присяглих знайшла винуватим Френка Гольда, юнійного провідника і приятеля бувшого предсідника юнії домових робітників, Джорджа Скаліза, за вимушування грошей від ріжних компаній. Обіцюючи згаданим компаніям спокій, а погрожуючи страйком, коли вони не заплатять окупу, Гольд дістав від пятьох контрактових компаній шість тисяч долярів. На суді Гольд оправдувався, що зовсім не вимушував тих грошей, а вони просто встромили йому на силу, як дарунок. Скаліз за подібні провини вже сидить у тюрмі.

МИР НАСТУПИТЬ АЖ ПО ПЕРЕМОЗІ БРИТАНІЇ — КАЖЕ РУЗВЕЛТ

Президент Рузвелт на пресовій конференції заявив, що мирові предложення мусять зачекати аж до часу, коли Велика Британія віднесе перемогу.

Водночас він заявив свій спротив проти поправки законопроекту ч. 1776, внесеної в сенаті сенатором Елендером, на основі якої президентови булоб заборонено висилати американські збройні сили поза границі західньої півкулі. Проти цеї поправки висказався також секретар Кордел Гол, кажучи, що ця поправка в заграничній політиці звяже президентови руки. В запитах про положення на Далекім Сході президент сказав, що не розуміє, чого хоче Японія, домагаючись контролі „Океанії". Про засоби гуми, яка надходить до Америки з Нідерляндських Індій, загрожених тепер Японією, президент сказав, що Америка має подостатком резервів. В разі потреби Америка моглаб якийсь час користуватись також гумою, добутою зо старих опон, доки її фабрики не почалиб виробляти на широку скалю штучної гуми.

СПРОБА ПОБИТИ ПОПРАВКУ ЗАКОНОПРОЄКТУ Ч. 1776

Проурядові кола в сенаті стараються побити поправку законопроекту ч. 1776, на основі якого забороненоб президентови висилати збройні сили в чужі краї, поза границі західньої півкулі. Пару днів тому в сенаті начисляли, що ця поправка не дістане більше голосів, ніж 30. Але нині вже начисляють, що ця поправка готова дістати 40 голосів. На всіх 96 сенаторів це велика сума. Коли проурядовим колам вдасться повалити цю поправку, з іншими поправками їм піде далеко лекше. В часі дебати провідник опозиції, сенатор Ґвілер, заявив, що коли цей законопроект перейде в непоправленій формі, то між квітнем і червнем ц. р. Америка вступить чинно до війни. Цього сподіється від Америки Британія, казав він.

ПРОВІРКА В СПАВІ ЗБРОЄННЯ І СТРАЙКІВ

В конґресі слідні чимраз сильніші домагання, щоб назначити комісію, яка точно прослідилаб причини зпізнювання в виконуванні зброї, а також причини частих страйків. Цеї провірки домагаються не лиш опозиційні, але також урядові кола Конґресмен Кокс заявив, що такої провірки не бажає собі армія і вона вже робить заходи, щоб її вбити.

БРИТІЙСЬКІ ЛЕТУНИ БОМБАРДУВАЛИ НІМЕЦЬКИЙ КРУЖЛЯК У БРЕСТІ

Звідомлення британської адміралції подає про посилену активність британських летунів на Анґлійськім каналі й вздовж французького побережа. Виходить, що приходило в повітрі до боротьби з німецькими літаками, що прямували в сторону Анґлії чи патрулювали Анґлійський канал. Та найважнішим було двогодинне бомбардування з літаків французької пристані Брест, що тепер стала морською базою для німецьких субмарин. В пристані був теж оден з наймодерніших німецьких кружляків, себто з тих, що кружляють по морях і нападають на британські конвої. Саме такий кружляк був бомбардований. Скупий британський звіт не подає ближче про вислід бомбардування. Зате інші звідомлення з Анґлії доносять про те, що кружляк потерпів від британських бомб, що були найтяжчого калібру.

НЕ ТАКІ ВТРАТИ, ЯК ЇХ ПОДАЛИ НІМЦІ

Британські офіційні звіти відповідають на німецькі звідомлення про останні британські втрати на морі. Британці стверджують, що німецькі звідомлення не відповідають правді. Признають, що дня 12. лютого, коли заатаковано британський конвой з 19 кораблів німецькими підводним суднами, втрачено 5 кораблів, загальної поємности 29,986 тон, бо вони не вернули. Бракує ще чотири кораблі, які одначе не вичерпали речинця повороту. Німецький звіт подав одначе про британські втрати на 86,000 тон. Той самий звіт подає британські втрати за тиждень, що кінчився з днем 16. лютого на 185,000 тон, коли в дійсности ті втрати виносили тільки 37,636 тон. При тому американські кореспонденти подають, що британський уряд цілком не закриває нічого перед населенням, а подає у всьому саму чисту правду.

БРИТІЙЦІ ЗАБРАЛИ ПРИСТАНЬ У СОМАЛІ

Італійцям далі не ведеться в їхніх кольоніях в Африці. Британці заняли в Сомалі пристань Брава над Індійським океаном. Знову в Етіопії етіопські повстанці заняли Мояле, територію на границі Етіопії й Кенії.

ПІД ЗАХОРОНОЮ СКЕЛЬ. — Італійська світлина показує, як патруля італійських кольоніяльних жовнірів, закрита скелями, підкрадається під притійські позиції десь у Африці. Як можна догадуватися жовніри походять з Етіопії.

НА БАЛКАНІ ДЕЩО ПРИТИХЛО, ДОНОСЯТЬ З ЮГОСЛАВІЇ

БІЛГОРОД. — Виглядає, що вісти про заняття німецькими військами Болгарії, можливо дещо перебільшені. Мости, які були поставлені з човнів на Дунаю, розібрано. Значить, що вони були властиво побудовані для вправ і могли бути в програмі німецьких маневрів, як це заповідали нацисти. Також не чути, щоб далі надходили німецькі туристи, себто німецькі військові, перебрані по цивільному. І не опускає Софію британське посольство, що вже було готове до дороги. З того можнаб припускати, що зайшли якісь зміни, які вказують, що наразі не буде на Балкані нового воєнного конфлікту. Та чи так дійсно буде, ніхто не знає. Зартра можуть прийти нові, цілком інші відомости.

Зудар буде деінде.

В Югославії панує тепер переконання, що Ґітлер не хоче поширення війни на Балкані. З Балкану він хотів би діставати сировці, зокрема збіжє й худобу. Тому висилає до Югославії економічну комісію, яка має про це подбати. Познаки є такі, що в скорому часі розіграється сильна боротьба між державами „осі" і Великою Британією, а може й Злученими Державами, але та боротьба не буде вестись на Балкані. Гітлер переконаний, що Мусоліні з весною дасть собі раду з Грецією, а як ні, тоді натисне Німеччина на Грецію зо сходу через Болгарію. Припускають, що найближчий зудар буде на Гібральтарі.

Совети з Німеччиною.

Балкан притих ще й тому, що не може надіятись помочі з боку Советів, про що повідомив СССР усі балканські держави. Знову Німеччина не є певна, що зробить Туреччина і це наказує їй поступати на Балкані дуже осторожно. Тому і думають, що не буде на Балкані наразі поширення війни. Болгарія теж запевняє сусідів, що вона не має ніяких воєнних замірів.

ПОДВІЙНІ ПОДАТКИ В СОВЄТАХ.

МОСКВА. — Верховний Совет наложив в приязні Сталіна подвійні доходові податки, оправдуючи те „заграничною ситуацією" і воєнними потребами. Новий буджет виносить великанську суму, бо 215,-400,000,000 рублів, з якої третя часть іде на воєнні цілі. Видатки виправдувано потребою продовжувати „мирову політику", себто таку „заграничну політику, що оперта на воєнній силі".

МАЦУОКА ХОЧЕ ЇХАТИ ДО СОВЄТІВ І НІМЕЧЧИНИ.

ШАНҐАЙ. — Японія доконче хоче довести до заключення з Советами договору про ненапад. Щоб це приспішити, поїде мабуть до Москви і Берліна сам міністер заграничних справ Мацуока.

ЛОНДОН І ТОКІО.

ТОКІО. — В Японії зачинають набирати переконання по вияснению Чорчіла британської політики на Далекому Сході, що є підстави до японсько-британської співпраці. Іде про те, що Британія хоче себе боронити на кожному місці й тому хоче бути готовою на кожний випадок теж і на Далекому Сході. Тому скріпляє Сінґапор. Та її властиве бажання виграти війну в Европі й не поширювати її на Далекий Схід. Це зачинає тепер промовляти до японського розсудку.

НУЖДА НА ПОЛЬСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД НІМЦЯМИ.

ЛОНДОН. — З польських земель, що є під німецькою окупацією, доносять про велику нужду, яку терпить населення, бо бракує живности. Реквізиції дуже суворі. Ціни на товари дуже високі. А деяких товарів, як от шкіри, взагалі тяжко набути.

ТУРЕЦЬКО-БРИТІЙСЬКЕ ЗБЛИЖЕННЯ.

ІСТАНБУЛ. — Нема найменшого сумніву щодо того, що турецько-британська приязнь далі існує. Доказом цього можуть бути відвідини британського міністра заграничних справ Ідена, що прибув разом зо сером Джан Ділем, начальником британського генерального штабу, до Анкари, щоб відбути конференцію, що певно обійме політичні й військові проблеми. А дехто зазначує, що й інші, бо Туреччина понесла через Італію територіяльні втрати. Ось ті втрати тепер певно нагадає Іден, коли обговорюватиме британські воєнні цілі і те, що зискалаб Туреччина на британській виграі.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ХЛІБ І СИРОТИ.

КАДІЗ (Еспанія). — Коло чотири тисячі еспанських сиріт заїдали перший раз чистий пшеничний хліб завдяки американській жертвенности, себто тій муці, яку жертвували американці голодуючій Еспанії.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з англійською частиною):		Friday's issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзі Сіті і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ВИЯСНЮЄТЬСЯ

Як ми писали кільканацять днів тому, уряд Злучених Держав станув перед розвязкою питання відношення совєтської Росії до Америки. Питання це, звісно, є питанням великої ваги, бо Злучені Держави можуть легко найтися в війні з державами осі, а передовсім з Японією.

Рахуючися з тою можливістю, американський уряд повів від якогось часу переговори з представниками совєтської Росії з ціллю ствердити ясно й недвозначно, де на випадок такої війни стояв би совєтський уряд. Нагодою до такого вияснення послужило домагання совєтської Росії дати їй ріжні полекші в торговлі, а спеціяльно не трактувати її як вмішану в війну країну та тим самим дати дозвіл на вивіз у Росію ріжного товару. Російський уряд домагався зміни трактування на тій основі, що, мовляв, зо закінченням російсько-фінської війни, Росія перестала бути воюючою стороною, а тим самим вона повинна бути управнена до таких торговельних користей, до яких управнені інші мирні краї.

Щоб облекшити переговори, американський уряд зніс так зване моральне ембарго проти вивозу товару до Росії, не дивлячися на те, що проти цього відразу віднеслися поважні сумніви, бо Росія видно купувала багато більше певних товарів в Америці, як їй могло би бути треба. З цього роблено загальний висновок, що вона сама ці товарі не зуживає, але перепродує їх Німеччині, своїй союзниці. Це ставило Злучені Держави в досить замотане положення, головно з огляду на близькі зносини між Злученими Державами й Англією. Росія боронилася тим, що, мовляв, цих товарів сама потребує й зуживає їх у Сибірі, але Англія предложила докази, що, хочби так було, то Росія продає Німеччині такі самі товарі, яких вона певно продавати не могла би, якби не діставала додаткових припасів з Америки. Росія боронилася тепер тим, що вона не є так близько звязана з Німеччиною, як це Англія представляє.

Проба німецько-російського відношення трапилася незадовго, коли Німеччина полізла на Балкан. Одинокою державою, що в той мент могла там покерешувати німецькі пляни, являється совєтська Росія. Можна припустити, що Німеччина ледво чи важилася би в теперішній мент пхатися на Балкан, якби проти цього Росія заложила рішучий протест. Як знаємо тепер, Росія цього не зробила, чим засвідчила виразно, що для неї ближча Німеччина, чим Злучені Держави. Переконавшися в цьому, американський уряд думає над тим, які з цього відкриття витягнути консеквенції, економічні й політичні.

Американці мають надію, що їм не прийдеться довго ждати на рішення уряду.

НА ЩО ЙШЛИ АМЕРИКАНСЬКІ ГРОШІ В ЕСПАНІЇ?

Американське громадянство зложили $1,176,000 на т. зв. медичну допомогу еспанським льоялістам підчас відомої еспанської горожанської війни, що велася тому кілька літ. Жертводавці напевно тепер здивуються, коли довідаються, що д-р Дж. Познер широко знаний лікар та письменник з Ню Йорку, що був головою американського шпиталю в Еспанії, стверджує, що ці гроші були зужиті на совєтську пропаганду і розбудову совєтського режиму в Еспанії. Він, та його секретарка панна М. Мітчел, стверджують, що ними кермували неграмотні комуністи, й що американські шпиталі в запіллю фронту були школою большевицької агітації, а не домом для лікування ранених. Такі проблеми як гігієна та санітарні умовини, й т. п. не існували для комуністів. Тому заряд шпиталю рядив не по вказівкам медицини, але після наївної комуністичної „діялектики". Ось тому лікарі та доглядачки були змушені їсти в кімнатах разом з раненими вояками, які були нераз заражені тифом та сифілісом, обвинені кровавими бандажами, часто без ніг та рук. Коли лікарі протестували проти такої політики в шпиталі, то їх називано „фашистами", а на мітінгах управи шпиталю переголосовувано, що лікарі та доглядачки мають спільно їсти з раненими „товаришами", хоч могли легко заразитись і переносити заразу на тих, що лікували.

Політичні комісарі на чолі шпиталів.

Ці американські лібералі та антифашисти, які складали великі гроші на допомогу американським добровольцям в Еспанії, будуть здивовані, коли почують, що американські запільні шпиталі були під командою політичних комуністичних комісарів, які рядили шпиталем та раненими на совєтський лад. Не лікарі й спеціялісти мали там голос, але напів-грамотний „комісар", який старався вщепити раненому дух комунізму, а не дбав про його виздоровлення.

Для доказу правди тих своїх стверджень, д-р Познер привіз з собою обіжник, виданий таким політичним комісарем в американському польовому шпиталі у Вілля Паз. Він звучить:

„Інтернаціональна Бригада, Санітарна Служба, Американський Шпиталь ч. І., Вілля Паз. Товариші! Тому, що наша праця вимагала деякої реорганізації, було конечним перенести товариша Френка Айреса, політичного комісаря Вілля Паз, до Кастілехо (інший американський шпиталь) на таке саме становище. Здобутки, осягнені під керівництвом товариша Френка Айреса не будуть забуті товаришами Вілля Паз. Ми певні, що він буде продовжувати свою добру працю в Кастілехо.

„Товариш Йосиф Гайкін є назначений політичним комісарем Вілля Паз. з найповнішим нашим довірям до його політичної спосібности зробити з Вілля Паз взірцевий шпиталь.

З анти-фашістівським привітом

Ал Стон, політичний комісар, Американська Медична Частина

Д-р Познер мав симпатії до льоялістів. І тому в 1937 р. поїхав до Еспанії, щоб дати свої медичні услуги еспанському народові. Він та його співтоваришi були вислані до Еспанії Американським Медичним Бюром для Допомоги Еспанській Демократії. Між тими не-комуністами, що піддержували матеріяльно це бюро, були еп. МкКоннел, Пол Муні, Сергій Кусевицький, Фанні Гирст, Альберт Айнштайн, Ернест Гемінгвей та інші особистости.

По шістьох місяцях служби в Еспанії д-р Познер зрезигнував з посади та вернув до Америки. Але він мовчав про все те, що бачив в Еспанії, щоб не шкодити еспанським льоялістам. Щойно на днях він виявив перед американським медичним союзом, що американська медична служба в Еспанії була вцілости під контролею комуністів. Його зізнання обіймають 50 сторін, які місця, як прим. відповіді „товаришів", чому лікарі не повинні мати осібних їдалень, прямо такі, що не хочеться вірити, щоб таке могло бути. Один комуніст пише: „як анти-фашист, я тішуся товариством хлопців, що б'ються. Я люблю сифіліс, а мати сепаратну їдальню, це неконечне, неприятельське та нетовариське. Я рішений на всякий ризк зарази, яку може дати еспанська природа чоловікови".

Таких „промов" на папері привіз д-р Познер більше. Один з прибувших до Еспанії комуністів так захопився боротьбою з фашизмом, що сказав таке: „Знищте всякий націоналізм. Іншими словами, знищте всіх еспанців". А говорив він не в Москві, але в Еспанії, де прийшов нібито боронити еспанську демократію.

Д-р Познер не розчарувався цілковито у своїй роботі. Навіть по повороті в Америку, він дальше збирав для тої самої цілі, думаючи, що за той час ситуація змінилася, й комуністів усунуть зо шпиталів. Але коли він довідався, що комуністи дальше там при владі, й що другий американець д-р Е. Барський, що сильно сприяв комуністам, є дальше на чолі американських шпиталів, він змінив думку щодо своєї другої поїздки до Еспанії. І не поїхав.

Д-р Познер та його співробітники віддали всі документи до ФБІ, уникаючи тим розслідів Комітету Даєса. Коли пані Рузвелт зрезигнувала з т. зв. „Амерікен Рескю Шип Мішен", тоді він рішився публично заговорити про умовини в американських шпиталях в льоялістичній Еспанії.

Кожний американець, як пише д-р Познер, по приході до шпиталю, мусів виповняти політичний квестіонар, в якому треба було ствердити політичні переконання. Багато американців відмовлялося від того, чим стягали на себе переслідування комісарів. Підчас дискусій, меншість була нещадно критикована й називана „капіталістами". Одинока література, яку могли читати американці, це був нюйорський „Дейлі Воркер" та другі комуністичні періодики, які надсилано грубими посилками, очевидно, безплатно.

Ось так виглядали большевицькі практики в американських полевих шпиталях в Еспанії. Ці його ревеляції видрукував нюйорський „Ворлд-Телеграм".

ІСТАНБУЛ

З давнього Константинополя, а ще давнішої Візантії, а теперішнього Істанбулу, дістаємо тепер ще найцікавіші новини про ті важні події, що розгриваються на Балкані. Можливо, що й сам Істанбул стане незабаром в центрі балканської війни. Та таке не було б для нього новиною, бо він цих воєн бачив і пережив багато. Саме про те згадує Френк Лонґворт, що нагадує, як це місто ставило опір готам, гунам і самому славному Гарун аль Рашидови.

Голосну славу здобуло воно собі це місто під назвою Візантія. Як заняв його західньо-римський імператор Константин Великий, то змінив його назву на Константинопіль. У 1203 році здобули його хрестоносці. Вкінці в 1453 році дістався воно в руки турків. Майже 5 століть полишилось в руках турків під назвою Константинопіль. Доперва в 1929 році, тодішній турецький президент Кемаль Ататурк рішив, що його назва, як і багатьох інших міст краю, мусить бути змінена. І так названо це місто Істанбул. Нині воно живе ще в мирі, але, як знаємо, війна таки наближається. Турецький уряд, все ще надіється, що доля, яка зустріла інші балканські держави, не припаде їхній державі. Якщо війна покажеться конечною, то першою оборонною лінією буде сам Істанбул, хоч він вже не є довше столицею краю. Коли, по останній війні Туреччина втратила більшу часть своїх европейських посілостей, вона перенесла осідок своє уряду до Анкари, в Малій Азії. Та проте Істанбул полишився найважнішим містом. У дійсності, він є одним з головних міст у світі. Тут над Босфором Схід сходиться зо Заходом. Істанбул є справдішнім містом між Европою та Азією. Його дуже влучно називали останнім містом одного континенту, а першим містом другого. Істанбул лежить в Европі, але переважають там азійські звичаї і східня архітектура. Одна миля через Босфор, Скутарі, й ми вже в справдішній Азії, хоч, як це дивне, це місто має більше европейський вигляд як сам Істанбул. Воно розвинулося в останніх літах у популярне столичне передмістя, до якого часто навідуються дипльомати та інші визначні мешканці з усіх сторін Европи.

Подібно як Рим, Істанбул лежить на сімох горбках на берегах Босфору, де він розширяється в море Мармора. Визначною прикметою його положення є малий залив, званий Золотий Ріг, що є міською пристанню, і то чудовою природною пристанню, чотири милі довгою й близько 2 милі широкою, що тягнеться аж до осередку міста й може помістити найбільші кораблі.

Пароходи з Чорного моря, Середземного моря і з усіх частей світу сюди заїжджають і наладовують та виладовують свої ладунки повздовж. Обчисляють, що коло 1,200 великих кораблів може поміститись водночас вигідно в Золотім Розі. Тут в часі щасливих і спокійних часів відбуваються найбільші торги на світі. Азійські продукти вимінюється за европейські. Це був великий ринок збуту для сирівців і фабричних товарів.

Золотий Ріг ділить Істанбул на дві части. На південь лежить густо заселене турецьке місто, а на північ бизнесова дільниця Галята і Пера. Пера була до 1920 р. головною резиденційною частиною, де находилися султанський палац і помешкання заграничних амбасадорів. Тепер уряд і амбасадори перенеслись до Анкари а багато виставних домів і готелів замінено в бизнесові підприємства. Цього треба жалувати, бо Пера є одною з дійсно чарівних місцевостей, що має здоровий клімат. З неї є величавий вид на Босфор. Не так дуже давно частини Пера з передмістям Галата перемінено на арсенали і мілітарні бараки.

Від часів Константина Великого місто окружено від сторони суші високими укріпленнями з валів, які час від часу скріплювано й які ще нині можуть показатися непоборимою перешкодою для кожного наїзника.

Тому тяжко припускати, щоб неприятель хотів атакувати цю місцевість зо сторони суші. Багато пробувало це зробити в минувшині, але без успіху. Лиш зо сторони моря можна наблизитись до Істанбулу, але тут знова нападаючий стрінеться з якнайсильнішим спротивом і наразиться на завзятий артилерійний вогонь зо сторони Дарданелів, моря Мармора і Босфору. Заки йому повелосяб дістатись до самого Золотого Рогу, він би наразився на цілковите знищення. Істанбул полишився майже одинокою турецькою твердинею в Европі й Туреччина буде старатися всіми силами далі його задержати. Хоч він вже не є більше столицею краю і хоч його населення зменшилося до половини, так, що тепер не виносить більше як 750,000, турки уважають Істанбул ще й тепер за свій природний і духовний осередок. В Істанбулі є тепер не менше як 1,000 мошей і місць молитви. Є це виховний і культурний осередок Туреччини, а передовсім ключ до Европи і Азії. З Істанбулу відходять залізниці до кожної місцевости в Европі. Зо Скутарі знова нова комунікаційна обслуга завезе бажаючого до Перського Заливу, до Палестини, а навіть до Мекки в Арабії. Туреччина буде цілком певно боронити своєї старинної столиці.

У роках від 1914 до 1918 згинуло на полях битв самих аліянтських вояків приблизно 5 міліонів.

ЮЛІЯН ТАРНОВИЧ.

ІСТОРІЯ ЛЕМКІВЩИНИ

(26)

Польський історик Людвік Кубаля так пише: „Від Сяну аж до карпатського Підбескиддя, в околицях Коросна і Дуклі нарід українського обряду, збунтований шпіонами, горнувся до тих розбійничих ватаг, що безперестанку скріплялися напливом верховинців із польської і угорської сторони. Ці дружини були в порозумінню з розрухами верховинців, що в краківськім воєвідстві викликав Костка Наперський". Походження цього Костки Наперського покрите тайною. Сам він заявив перед шляхоцьким судом, що був незаконним сином польського короля Володислава IV. Виховувався в домі знатного, польського магната Костки, а опісля жив довго за границею. Можливо, що він був у козаків, а навіть бачився з Хмельницьким і Ракоцім.

В 1651 р. він несподівано зявився на Підкарпаттю, у краківськім воєвідстві з універзалами Хмельницького і зачав підбурювати нарід проти шляхти. Він наміряв заняти всі гірські переходи в горах і зробити похід на Краків. Правою рукою цього Костки Наперського був Станислав Лентовський, солтис зо Старого Дунайця, провідник всіх бандитських дружин в горах і длятого прозваний „маршалком". Цей Лентовський був інтересний тип, що міг зродитися тільки серед вільної природи карпатських гір, та серед незадоволених тодішніх відносин. До нього ходили хлопи з жалобами на своїх панів і Лентовський завсіди брав в оборону покривдженого хлопа. Як було можна, то мирним способом, а коли мирні способи не приносили жадного успіху, то Лентовський піднімав похід населення проти даного шляхтича, чи навіть старости. Під його проводом в 1628 р. всі доокличні солтиси проголосили загальну хлопську мобілізацію проти старости Коморовського.

Цей то Лентовський розписав письма по менших солтиствах і селах в околиці й закликав нарід, щоб під проводом Костки громадилися проти „жидів і шляхти". Письма свої Лентовський розсилав „в імя Христа", котрого жиди вбили, і „в імя найяснішого короля, проти котрого шляхта хоче підняти бунт". Обіцяв народові свободу, поділ лісів і шляхоцьких земель, поміч від козаків і приказував всім, що хочуть прилучитися до походу умаїти свої хати зеленню, щоб переходяче народнє військо, бачило своїх й не грабило їх. І той послідний приказ виконували найбільше. Усе населення збиралося на віча й всюди з посліхом маїли хати зеленими галузками.

Сподіючись, що все Підгіря повстане, Костка Наперський рішився дати знак до загального повстання проти шляхти і заняв несподіваним нападом замок Чорштин, над берегом Дунайця. Цей замок панував над цілим підгірям і боронив дороги з Угорщини на Краків. По противній стороні Дунайця простягалася угорська границя і розтягалися розлогі посілости Ракоцього, що збирався також ударити на Польщу.

Занявши Чорштин, написав Костка Наперський до Лентовського і просив його, щоби чим скорше зо своїм полком і з як найбільшим числом народа спішив до замку на поміч. „Скажи хлопам", писав Костка, „щоб пригадали собі всі кривди, що їх терплять від своїх панів, що мучать і гнетуть убогий народ. Тепер народ має прекрасну нагоду, то нехай користає із неї, бо коли тепер пропустять нагоду і не вибються на волю, то лишаться вічними рабами своїх панів. Шляхту хай беруть і нехай роблять із нею що хочуть. Скажи їм також, щоб взяли з собою одні сокири, а другі лопати. Підемо всі далеко, коли тільки буде на це охота. Маємо корисну умову з Хмельницьким, з татарами і маємо за собою німецьке військо".

Одначе шляхті вдалося відвернути грозячу її бурю. Костка Наперський заняв чорштинський замок із маленьким числом людей, а поміч наспіла, коли було вже запізно. Сам Костка по занятті замку написав краківському епископові, що в імені короля заняв Чорштин, зо страху, щоб ця пригранична твердиня що лишилася без війська та не впала в руки Угрів. Він просив епископа прислати йому куль, пороху і кілька гармат, вказуючи на це, що в замку нема жадної амуніції.

Але хитрість Костки, не тільки, що не вдалася, але ще його погубила.

Єпископ замісць амуніції післав під Чорштин 60 драгонів, щоб відібрали замок. Вправді Костка оборонив замок перед горсткою драгонів, які почули, що лісами надходять ватаги хлопів, самі поспішно відступили. Але тріюмф Костки скоро перемінився в трагедію і безславний кінець.

Коли розійшлася вістка, що драгони відступили від Чорштина і що хлопи на підгірю піднімають бунт, на епископа і на шляхту напав великий страх, що побудив всіх до лихорадної діяльности. Єпископ вислав скоро 250 піхотинців проти Костки, як також розіслав на всі сторони письма з просьбою спішити з поміччю. Всі священики обовязані були на проповідях в костелах і церквах взивати нарід, щоб не прилучувався до бунту. За першим відділом вислано скоро другий відділ із 200 людей і двома гарматами. Від Мушини відступили епископські драгони. Вже восьмого дня по забранню Косткою Наперським замку Чорштина зібрано коло 1,000 жовнярів.

З цього видно, що шляхта в смертельній тривозі ділала скоро. А Костка не мав чим боротися. В замку було всього 27 хлопів і 5 дівчат. Не було пороху ні куль. Костка запалив смолоскипи і в цей спосіб взивав ватаги хлопських на поміч. Але поміч не приходила. Два дні боронився перед великою перевагою. Третього дня хлопи стратили духа, зловили Костку і Лентовського і видали їх польському полководцеві, щоб тільки вимолити для себе пощаду. Шляхта приняла радо всі услівя облягнених, бо боялися хлопських ватаг, що спішили великими масами Костці на підмогу.

(Дальше буде).

ЛЯ-ҐВАРДІЯ
нюйорський міський посадник (карикатура).

З ДНЯ

ОРГАНІЗУВАННЯ БИЗНЕСМЕНІВ.

Нашим бизнесменам, які в останніх часах почали пробуджуватись до організованого життя, приємно чути, що старокраєвий „Маслосоюз" повставав з того, що студенти в наплечниках возили до Львова на продаж масло. За кільканацять літ та інституція зросла до того, що мала кількасот своїх крамниць, не лиш у Львові, але й по інших містах, серед них у Варшаві і Познані, її тягарові авта їздили то сюди то туди по тих містах доставляючи ріжні молочарські вироби, а самого податку в одім передвоєннім році вона заплатила шість міліонів злотих! Зачиналось воно, як сказано, від того, що на плечах декількох студентів возили з околиці до міста масло.

ПОДІЛ ПРАЦІ.

Цього довершив примус. Бо наслідком довгої традиції більшість нашої інтелігенції на західньо-українських землях, подібно до польської інтелігенції, воліла йти на якусь державну службу й одержувати сталу місячну платню. Ризиковного купецького і промислового життя вона не любила.

Працю вона ділила на дві різкі табори: фізичну й умову. До першої вона зачисляла кожну працю, в якій треба було напружувати мязи; від цього роду праці вона відсуджувала напругу ума. Знову під „умовою" працею вона розуміла всяку „білоковнірцеву" роботу, в якій не треба було напружувати мязів. Дуже часто при ній не треба було напружувати й ума, бо робота була цілковито автоматична, як ось писання, чи переписування ріжних документів. Проте це була „панська", „умова" робота.

Назагал мало хто доміркувувався, що фізична праця, як ковальство, шевство, кравецтво, столярство і т. п., потребує і умової напруги, з якою вона моглаб робити великий поступ. З другого боку мало хто звертав на це увагу, що умова праця, коли переходить в автоматичну, перестає бути умовою в повнім того слова значінню.

ПРИМУС — ВЕЛИКИЙ ПАН.

Польська влада несподівано штовхнула українську інтелігенцію на шлях, який відродив українську кооперацію, купецтво, промисл. Ця влада відтрутила українців від державного жолоба, думаючи в той спосіб знищити економічно українську інтелігентну верству. Рятуючись перед загибіллю українці, які вже тоді були зіпхані на можливо найнищий економічний щабель, вхопились кооперації і кооперативним шляхом почали творити ріжні торговельні, промислові і фінансові підприємства. До війни тих підприємств було вже на західньо-українських землях під Польщею коло чотири тисячі і то не звертаючи уваги на те, що польська влада завзято їх нищила, а навіть один раз сімсот кооператив підчинила свому польському ревізійному союзові. В купі з тим українська кооперація створила десятки тисяч ріжних посад, а серед народу почало залишатись чимраз більше цеї економічної крови — гроша.

ТУТЕШНІЙ ПРИМУС.

Тут, в Америці, заіснував також примус для наших бизнесменів гуртуватись і шляхом своїх бизнесових організацій відпирати страшну конкуренцію чужих величезних компаній.

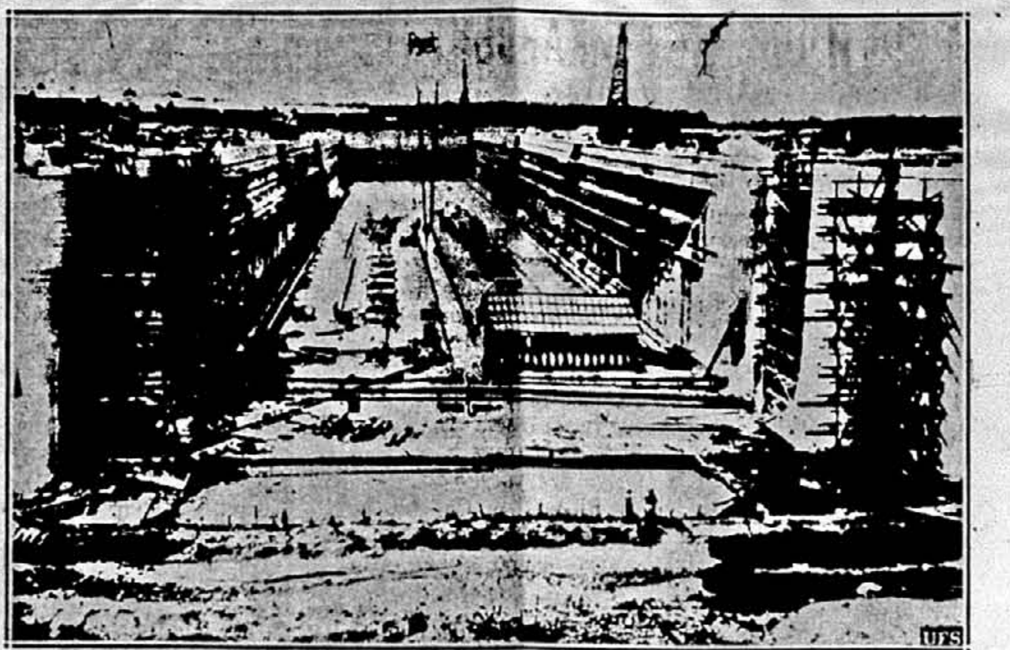
В Америці все йде на масову скалю. З покупцями, що купують велику скількість, фірми числяться і дають їм всякого роду полекші. З малими покупцями мало числяться. Крім того їх використовує ціла хмара посередників. Заки продукт з фабрики дістанеться до рук загалу, мусить перейти цілий ланцюх посередників, які, відтягають з нього свій зарібок підганяючи в той спосіб в ньому ціну. Малий бизнесмен не лиш, що мало заробляє, але в нинішних часах часто мусить дорожче продавати від великих крамниць.

Шляхом своїх організацій наші бизнесмени моглиб робити ріжні закупна в великих складах, чи просто таки з фабрик, дістаючи значну обнижку в ціні. Вони, як це виявив в своїх дописах ініціятор нюйорського бизнесового руху і теперішний голова Союзу Українських Бизнесменів, п. П. Стасюк, моглиб посортуватись у ріжні галузи бизнесів — гросерників, мясарів, ресторарторів, голярів, кушнірів, кравців і т. п. — та в той спосіб спільними зусиллями зберігати свій стан посідання, а також рости вгору.

ВІДГОМІН.

Безсумніву, коли зорганізується наш бизнес в Ню Йорку й околиці його слідами підуть бизнесмени і по інших українських оселях в Америці. До них зачнуть відзиватись інші українські бизнесмени і продуценти, які щось продукують, а мусять свої продукти нині продавати по низькій ціні. В той спосіб і з другого боку буде виеліміноване всяке посередництво, що забирає нашим бизнесменам такий високий відсоток їх заробітків. Ми оживемо під оглядом економічним, а далі пропорціонально піднесемось під культурним оглядом і політичним. Буде кому піддержати наші суспільні інституції і нашу акцію в напрямку визволення наших братів, у старім краю.

Щоби хусточки до носа були сніжно білої краски, належить намочити їх на ніч в зимній воді, до котрої додається ложечку винного кваску (крім оф тартар).

ЩО ХОТІЛИ БИ ЗАХОПИТИ ЯПОНЦІ? — Сінгапор, важна фльотна, воєнна й торговельна, база в Азії, котру хотіли би захопити японці. На світлині нові корабельні доки в Сінгапор, як кажуть, найбільші в світі.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ЙОНГСТАВН, О.

Попис молодої української співачки.

Наша молода співачка-сопраністка, Оля Мусійчук, яка тамтого року виступала в головній ролі комічної опери Гілберт-Суливана „Пешіенс", цього року виступала (17, 18 і 19 лютого) в другій такій опері, в ролі „Филіс" в опері „Айоленте". Тутейша американська преса принесла похвальні голоси про її спів і гру в цій комічній опері. Цим разом вона була це більшою несподіванкою на музичних критиків. Тутешня преса принесла відомість, що панна Оля можливо дістане зі співу „скалершіп" до каледж, до якого вона тут другий рік учащає.

На згаданій виставі було тим разом много тутешних українців, головно молоді з українських осель, навіть з Шерону й Нюкестл, а місцевий хор „Бандурист" й родина сопрані вручили нашій молодій зірці китиці квітів. Вона дістала ще кілька китиць теж і від інших музичних організацій як і осіб. Наступний виступ буде в головній ролі в опері „Марта".

Опери ці ставить музичний департамент місцевого „Йонгставн Каледж".

Нашій молодій артистці можна тільки побажати дальших успіхів в її виступах.

Громадянин.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Другий виклад з історії України в Колюмбія.

Минулої пятниці відбувся другий з черги виклад на українські теми, з серії викладів, влаштованих Департаментом Східньо-европейських мов на Колюмбійському Університеті. разом з У. Н. Союзом. Говорив ред. Степан Шумейко про новітню добу в історії України. На докладі було видно багато нашої молоді, як і попереднім разом. Були теж студенти, що є польського роду, як теж і такі, що зачисляють себе до росіян.

Докладчик зясував ролю гетьмана Івана Мазепи в дальших змаганнях українського народу до державної самостійности. А потім згадав за літературне відродження, а також і за політичне, спинившись довше на найновішій добі, коли повстали в роках 1917 і 1918 українські держави в Києві й у Львові. а в 1939 р. ще й на Закарпаттю. Ближче обговорив прелеґент ролю Аліянтів в піддержуванню тих, що пішли війною проти відродження української держави. При тому прелеґент дав низку цитатів, американських і англійських, якими вказував на кривду, заподіяну Україні й українському народови тими, що будували повоєнну Европу. Доклад закінчено спостереженнями чужинців, які вказують на те, що український нарід ніколи не погодиться з поневоленням і скорше чи пізніше скине ярмо й збудує власну державу.

По викладі були запити, на які давано вичерпуючі відповіди. Проф. Кларенс Меннінг, що впровадив на початку прелеґента, висказав свою радість з приводу того, що виклади викликали велике зацікавлення та запомів, що в найближчу пятницю відбудеться третій виклад. а це проф. Миколи Чубатого, який подасть огляд української культури.

ТОРОНТО, ОНТ.

З праці 469. відділу У. Н. Союзу.

В понеділок, дня 23-го грудня м. р., відбулися річні загальні збори 469. відділу У. Н. С. в нарохіяльній галі при Беторст вулиці.

Збори відкрив секретар відділу, гром. П. Петрушинський, вступною промовою, пояснюючи цілі й завдання У. Н. Союзу, та вказуючи на обовязки відділових урядників. Рівнож зясував вкоротці потеперішну роботу відділу, який так успішно розвивається, приймаючи в свої ряди щораз більше число членів.

До нового уряду ввійшли: панна О. Дутка, голова; панна О. Сотник, містоголова; П. Петрушинський, секретар; І. Косар, скарбник; контрольори: В. Липка. Марія Олійник і П. Назаревич. Опікуни хорих: пані М. Капелінська, панна П. Залуляк, П. Ступницький і І. Скабленюк.

Коротку промову виголосив також гром. Н. Ступницький. Складаючи ґратуляції новому зарядови, висловив віру, що кожний з урядників приняв на себе обовязки добровільно і з повним зрозумінням свого завдання, та що кожний сповнитиме їх совісно, посвячуючи частину свого часу для такої взнеслої справи, як розбудова нашої найбільшої фінансово-допомогової організації, що являється великим добродієм для українського громадянства на американськім континенті.

П. П.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЗАКЛИК ДО БИЗНЕСМЕНІВ!

Многим бизнесменам відомо, що в Ню Йорку заснувався „Союз Українських Бизнесменів".

Як на початок, виходить, що новосформований С.У.Б. має велику будучність. Але річ ясна, що така організація вимагає великої праці та якнайбільше членів.

Бизнесмени наші розсіяні не тільки по цілім Ню Йорку, як долина міста, Вест сайд, Гарлем і Бронкс, але також по цілім Брукліні, Асторії і Лонг Айленді. Важне питання є — як тих наших бизнесменів дістати до організації? Бо чим більша буде наша сила, тим більша буде користь матеріяльна і моральна не тільки для самих бизнесменів, але для цілого українського загалу. Доперва тоді, як у нас буде велике число членів, ми будемо в силі довершити то, що у нас є на меті.

Неодному може неясні цілі С.У.Б. і він думає, що С.У.Б., як організація бизнесменів. зараз має робити бизнес і то без намислу. Я думаю, що зараз жадного бизнесу робити не можна з якимсь вилаченим капіталом, бо з такими річами треба йти дуже осторожно. Провадження великого бизнесу вимагає вже інституції з фінансовими витратами і практичними людьми.

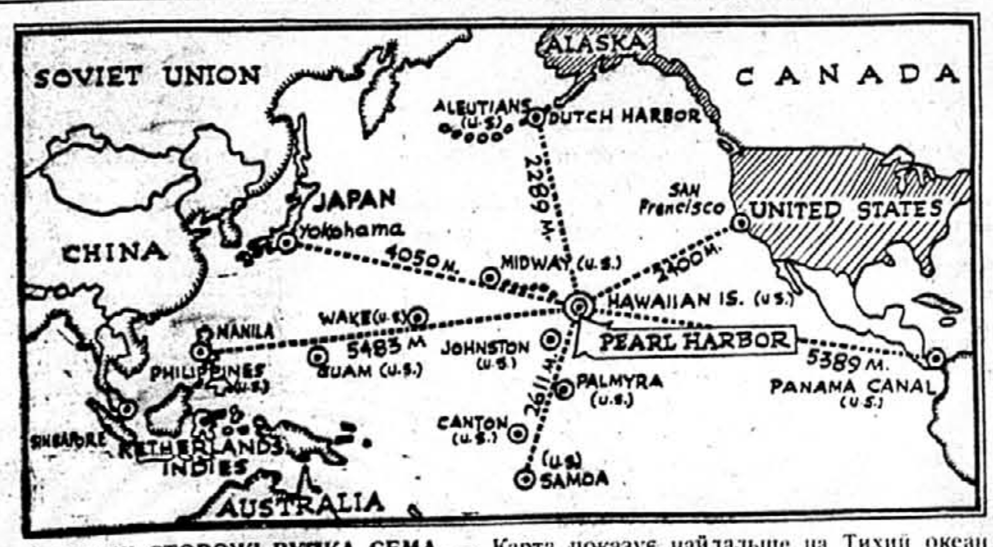
Покищо, ми ще себе не знаємо добре і не можна сьогодня вже обіцювати членам С. У.Б. якісь матеріяльні користи.

До таких річей треба підходити мудро і пляново, але я свято вірю, що коли в нашій організації буде велике число членів, то в першій мірі наші гросерники без вложення жадних капіталів будуть могти осягнути великі користи. Відтак члени в кождій галузи будуть могли робити то само. Головне є сила членів.

Описати всіх річей неможливо і не практично, бо всякі трансакції, бизнесові не належать до публичної відомости. Такі річи обговорюються на зборах членів. Тому я ще раз звертаюся до всього нашого бизнесового громадянства, а тим разом до наших бизнесменів в цілім Ню Йорку, Бронкс, Брукліні, Асторії і Лонг Айленді, без ріжниці на рід їх бизнесу і фаху, як рівнож тих, котрі є посередно звязані з всякими бизнесами, щоби всі вписувались в члени С.У.Б. Бо лише в силі і єдности лежить наша будучність. Ми у вільній країні, ніхто нам нічого не заборонює і нас не переслідує. А коли у нас буде сила, то ми створимо велике діло.

Тому всі приходіть на збори С.У.Б. котрі відбудуться в неділю, 2. марця (березня) ц. р. в салі Webster Hall, 119 E. 11th St., N. Y. C., у годині 3. пополудні точно.

Платон Стасюк.
Ню Йорк, Н. Й.

ПЕРЕДНІ СТОРОЖІ ВУЙКА СЕМА. — Карта показує найдальше на Тихий океан висунені позиції Злучених Держав та віддалі між ними.

БУДЕ ЩЕ ДАЛЕКО ГІРШЕ

ЛОНДОН. — Таке заповів британський міністер летунства Синклер, а під тим розумів німецькі налети і бомбардування британських міст. Але зазначив, що британці відплатяться німцям тою самою, а то й гіршою міркою.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, А ТИМСАМИМ СТАВАЙТЕ СПІВВЛАСНИКОМ ШІСТЬ МІЛІОНОВОГО МАЄТКУ ЦЕЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.

В НОРВЕГІЇ НАПРУЖЕННЯ

СТОКГОЛЬМ. — Вісти, які доходять з окупованої німцями Норвегії, не вказують на спокій в краю, а навпаки стверджують, що в Норвегії неспокій і невдоволення. По школах молодь бунтується і не хоче приймати націстівської науки. Як є в краю, видно теж і по тому, що воєнний суд в Берген засудив на кару смерти 10 осіб, запідозрених в шпигунстві на користь Британії. Інших обвинувачених засуджено на довголітні вязничні кари.

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА В СТАРОМУ ЛЬВОВІ

Вступні завваги.

Немає нічого небезпечнішого для дослідника, як міряти й оцінювати постаті минулого сучасними мірилами й категоріями. Оскільки ця небезпека чигає на історика в кожній ділянці його зацікавлень, то найгустіше наїжений підступними „вовчими ямами" його шлях до пізнання й зрозуміння жінок у минулому. Таж ми знаємо, наскільки свіжа, сьогодні ще „модна" і до останніх консеквенцій ще недоведена є... революція поглядів на жінку та її ролю в громадянстві! А нам прийдеться говорити про українську жінку в часах, коли питання: „Чи жінка це людина?" — було не тільки поважно дискутоване, але як же часто стрічалося з неґативною відповіддю!

І ще одно застереження: говоритимем про українських жінок в давньому Львові. Хтось може сподівався би, що згідно з так оформленим заголовком, перед очима нашої уяви пересунуться справді історичні постаті, на міру якогось жіночого Плютарха, постаті, що виходять самопевно на сцену, хапають керму історії й сходять зі сцени як переможці, чи гинуть на ній, як переможені.

Нічого подібного! Говоритимем про українських міщанок Львова, тобто про жінок сірих і незамітних, яким доступу до історії боронили не тільки середньовічні права, звичаї й обичаї, не тільки їх скромний міщанський стан, а-ле й приналежність до поневоленої української нації.

В часах і умовинах, де міщанка навіть перед міським судом мусіла заявлятися в товаристві опікуна („тутора"), не було місця на повний вияв жіночої індивідуальности.

Та це ще не значить, що українська львовянка була вповні позбавлена спромоги „робити історію", чи впливати на неї остільки, оскільки „робив" її й впливав на неї її чоловік. Участь жінки в історії Львова, хоч анонімна, проте безсумнівна.

Жінка впливала на свого судженого й чоловіка, на свого батька й на свого сина; давала йому моральну підтримку й санкцію, або спинювала його й перешкоджала, залежно від свого наставлення до громадських справ, до релігійних проблєм і національних потреб.

Львівські міщанки були в першу чергу людьми й жінками. Ніщо, як людське й жіноче, не було їм чуже, від чеснот до хиб, від помилок і промахів, до подвигів і зривів, у яких як же часто показувалося, що вони не тільки дорівнюють чоловікам, але в багатьох справах їх перевищують! Перед очима нашої уяви пересуваються галерії жіночих постатей старого Львова, про які вдалося нам довідатись із скупих актових записок, постатей не „історичних" в розумінні героїзму, але живих і цілих, і тому близьких нам і добре нам знайомих — дарма, що поміж нами й ними лягли століття й що поза згадками в актах і кількома щасливо збереженими портретами не залишилося вже по них нічого.

Без права вибору.

З цілої галерії типів ми можемо відтворит собі українську львовянку такою, якою вона була в церкві, в родинному домі, на вулиці, серед праці і, якщо цього треба було, перед судом.

Пробував характеризувати львовянки вже Алембек, що жив на переломі XVI. й XVII. в., але його характеристика крайно субєктивна.

Так напр. про вірменок Алембек каже, що це „дівчата вперті, з темним обличчям, жінки дещо простакуваті, на старість їдовиті".

Не краще випала характеристика Алембека для українок: „Дівчата блідолиці й балакучі, жінки зухвалі, на старість пяниці..."

З актів знаємо пересічну українську львовянку в ролі жінки й господині, а час від часу в ролі фундаторки якогось богоугодного діла чи ініціяторки якогось суспільно-харитативної акції.

Львівські міщанки мали дуже обмежений вибір звання і шляхів життєвої карієри. Властиво не мали вибору взагалі: ті, що мали до того природні й матеріяльні дані, могли думати про подружжя і досмертну працю біля свого власного домашнього вогнища; ті, яким бракувало „віна", були засуджені на досмертне дівування і незавидну службу в чужих; перед тими, що мали віно, але поскупив їм Бог краси, відчинялися манастирські брами. Оце були ті „три шляхи", що розгортались перед молодою львівською міщанкою. Вибір, як бачимо, невеликий, а до того в дуже рідких випадках вільний, невимушений людьми чи обставинами.

Очевидно, найкращим було подружжя. Мати свого „приятеля", як загально називали чоловіка, було ідеалом кожної жінки, без огляду на вік і зовнішність. Рішальним були тут радше справи маєтку, становища й забезпечення, а супроти них справи серця сходили на дальший плян. Молодій львівській міщанці рідко коли доводилося вибирати самій свого „приятеля". Більше волі в тому напрямі мали вдови, що виходили вдруге заміж. Про „приятелів" для дочок дбали з правила батьки.

Одну кохання.

Львівський літописець XVII. в Б. Зіморович оповідає під 1594. р. свого „Літопису" про траґедію сердець, що зеднала молода парохіянка Благовіщенської церкви на Краківському перемістю, Пеляґію, з молодим італійцем Мікелінім, що возив до Львова вино з околиці Крети. Не перешкаджала їм ріжниця віроісповідання, ані національности. Напевне заходила між ними й її поважна ріжниця майна та суспільного стану. Та кохання було сильніше від усіх тих ріжниць і засвоєних упереджень. Сильніше навіть ніж сама смерть. Бо коли Пеляґія впала одною з перших жертв шаліючої тоді у Львові морової язви, то Мікеліні не відступав від її ложа ні на крок. Колиж не вдалося йому вирвати коханої з обіймів смерти, то він поховав її на Благовіщенському цвинтарі, з якого вернувся до дому не тільки повен смутку, але й заразків морової язви в організмі.

„Сміливим зробило його кохання — пише літописець — але не забезпечило його перед язвою". Мікеліні помер у десять днів по похороні Пеляґії, а в заповіті звелів поховати себе в поблизькому костелі св. Станислава, а на своюму й Пеляґії гробі звелів поставити два однакові нагробники. Казав вирізьбити на них два обеднані з собою лаврові віночки й напис по латинськи, мовляв: „Смерть не розєднає того, що поєднало кохання"... Поневолі нагадується нам рефрен котроїсь з українських співанок, що їх напевне співала кучерявому італійцеві закохана Пеляґія.

По Благовіщенській церкві, що стояла колись на розі нинішніх вулиць Колонтая і Казимирівської, проти Бриґідок, по костелі св. Станислава, що стояв на території нинішніх вулиць Станислава й Рейтана, пропав і слід. Не збереглися й намогильники їхніх цвинтарів, але в хроніці Львова й місцевій традиції збереглася память про кохання, що було сильнище як смерть!...

(Дальше буде).

АМЕРИКАНСЬКА КРОВ.—Англійський уряд почав кампанію за вивозом з Америки до Англії крови на рятування покалічених людей. 14,556 нюйорчан уже дало свою кров на висилку до Англії. На світлині: транфузія американської крови англійському пацієнтові в Лондоні.

АДМІРАЛ У НЕВОЛІ. — Старшина британської армії (наліво) допитує італійського адмірала, що попав у британську неволю при занятті Тобрука.

ФРАНЦУЗЬКЕ ЗОЛОТО В АМЕРИЦІ

ПАРИЖ. — Завдяки заходам американського амбасадора Буліта має бути в Злучених Державах 60 біліонів французьких франків у золоті. Вивезено їх перед самим французько - німецьким конфліктом.

НАКЛИКАЄ ДО СЛІДСТВА.

НЮ ЙОРК. — Суддя Франціс Мартин заявив, що судові чинники повинні взятись до провірки слухів і ріжних оскаржень, що нюйорське учительство просякле комунізмом, що департамент добродійности також у руках комуністів і що департамент санітацій є під контролею ракетірів. Найвищий час зробити з цим порядок, говорив він.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. — Місячні збори Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 64., відбудуться в галі St. Boniface Hall, 435 Main St., в суботу, 1. марта, в годині 6. Просимо всіх членів, аби були присутні. Будуть дуже важні справи, що ми не докінчили. — John Burney, Sec., R. F. D. No. 2, Totowa Boro, N. J.

ВІЛКС-БЕРІ, ПА. — Квартальні збори Бр. св. Івана Хрестителя, від. 223., відбудеться 2. марта зараз по Сл. Божій в галі парохіяльній. Кожний член повинен прийти, бо є важні справи до полагодження. Просимо кожного члена й членицю прийти, бо буде вибір делегатів на XX. конвенцію У. Н. Союзу. Уряд просить, щоби довгуючі члени старалися вирівняти довги, бо будуть суспендовані після статута. — Теодор Гриньків, секр.

МЕНВІЛ, Р. АЙ. — Квартальні збори Тов. ім. М. Драгоманова, від. 181., відбудуться в суботу, 1. березня, в годині 6. вечером, в У. Н. Домі, Компилай Гил. Обовязком всіх членів прийти на означений час, бо є важні справи до полагодження. Неприявний член буде караний. — Юрій Ясінчук, предс.; Павло Тиняк, кас.; П. Черкас, секр.

ТИМІНС, ОНТ. — Відділ 456. ім. Б. Хмельницького вибрав такий уряд на 1941 р.: Йосиф Слоцький, гол.; Іван Стодольний, заст.; Андрій Маріяш, рек. писар; Марія Стодольна, заст.; Михайло Мельник, кас.; Катерина Могилюк і Юлія Біда, опікуни хорих; Василь Воркевич, Микола Козак і Михайло Гладиш, провірна комісія. — Андрій Маріяш, писар.

ЧЕСТЕР, ПА. — Місячні звичайні збори Тов. Запорозька Січ, від. 388., відбудуться 2. марта в У. Н. Домі точно в 2. години по обіді. Проситься усіх членів і члениць прийти на цей мітинґ без ріжниці, чи платять до місцевої каси, чи ні. Прийдіть хоть раз тепер, бо є важні справи до полагодження і буде вибір делегата і заступника на конвенцію. Напоминається всіх членів, котрі довгують більше, як два місяці, нехай вирівнають свої вкладки, бо не можуть забирати слова на тім мітінгу. На річних зборах вибрані такі урядники на рік 1941: Петро Пазук, предс.; Іван Гачак, заст.; Іван Михалцевич, кас.; Йосиф Бринґілевич, секр.; контрольори: Михайло Тиршавський, Микола Рубаш, Михайло Дмитрик і Василь Паньків; надз. хорих: Петро Гливяк, Семен Мiштурак і Петро Лемцьо на Іст Честер. — Уряд.

Худі люди більше відпорні проти всіх недуг, за виїмком сухіт як нормальні і товсті. Пропорція (відношення) смертельних занедужань в худих, нормальних і товстих представляється як 100: 114: 158. Нормальні люди є на 14 відсотків більше наражені на смертельні недуги ніж худі.

ТАРЗАН, ч. 236. Невинні при мани.

Одна забавна малпа кинула на Тома круглим овочем. Том підхопив овоч і кинув легко до малпи.

В той спосіб розпочалась забава між хлопцем і малпами. А хлопець запускався чимраз глибше в нетри.

Примховаті малпи остаточно обридли собі цю гру. Вони гуртом пустились з цілої сили по верхах дерев і остаточно зникли.

Тепер хлопець почав оглядатись за дорогою назад. Але довкруги дерева були дуже подібні. Він чув, що далеко відбився від першого місця.